

Domsagohistorik

Göteborgs tingsrätt

Text: Elsa Trolle Önnerfors

Tings- och rådhusinventeringen 1996 - 2007

Eva Löfgren
Ylva Blank
Henrik Borg
Elsa Trolle-Önnerfors
Johanna Roos

Göteborgs tingsrätt

Göteborgs tingsrätts föregångare var rådhusrätten med dess underrätter i Göteborg samt rådhusrätterna i Gamla och Nya Lödöse. Från slutet av 1600-talet fram till 1870 hörde även Sävedals härads domsaga till Göteborgs stad (Sävedals härad, se Mölndals tingsrätt).¹ Staden i dess nuvarande form grundades 1619. Göteborg låg som sagt under rådhusrätt från 1619 fram till underrättsreformen 1971. Även om domstolen flyttat mellan olika lokaler, har den för det mesta varit belägen vid eller i närheten av Gustav Adolfs torg. Vid torget låg flera institutioner för stadens förvaltning och handel. Vårdinrättningar och dylikt låg däremot i stadens utkanter.²

Före 1588 fanns troligen en rådstuga i Nya Lödöse. Det är dock inte klart var rådhusrätten höll sina förhandlingar. En ny rådstuga uppfördes vid torget omkring 1588. Man vet inte riktigt om byggnaden klarade sig i den brand som härjade i Nya Lödöse 1612. År 1621 stod det första rådhuset, byggt i trä, färdigt i den nyanlagda staden Göteborg. Möjligtvis var det byggnaden från Nya Lödöse som flyttades in till staden. Rådhuset var troligen beläget vid Stora torget (nuvarande Gustav Adolfs torg). Byggnaden revs efter några år och ersattes av ett nytt rådhus 1624-26. Detta rådhus förstördes dock i en brand 1669, men redan innan branden hade man planer på att uppföra en ny rådhusbyggnad. Det gamla huset var både för litet och förfallet. Ett nytt rådhus stod klart 1672, även detta vid Gustav Adolfs torg. Staden hade köpt dåvarande rikskanslern Magnus de la Gardies tomt, som var belägen där nuvarande tingsrätten ligger. Rådhuset, som var en tvåvåningsbyggnad i sten hade ritats av arkitekten Nicodemus Tessin d.ä.. Huset skadades i en brand 1690, men kunde repareras. Under årens lopp har husbyggnaden genomgått flera reparationer jämte om- och tillbyggnader. En av de mer omfattande ombyggnaderna genomfördes på 1930-talet av Erik Gunnar Asplund, då den så kallade Asplundska tillbyggnaden tillkom. Ett gammalt kommendanthus som låg vägg i vägg med rådhuset revs för att ge plats åt den nya tillbyggnaden.³

Från slutet av 1940-talet hade den offentliga sektorn, och därmed kommunerna, fått allt fler uppgifter: skolan hade byggts ut, socialvården och bostadsbyggande likaså, för att inte glömma all teknisk service i form av el, avlopp och vatten. I början av 1950-talet genomfördes den så kallade storkommunreformen, då de allra minsta kommunerna försvann. Syftet med reformen var skapa logiska och rationella kommunindelningar. De borgerliga kommunerna skulle vara så pass stora att de kunde erbjuda den service som samhället kunde förvänta sig. Även domsagoindelningen påverkades av kommunförändringarna, och rationaliserades. Ytterligare reformer genomfördes på 1960- och 70-talen, då bland annat det gamla stadsbegreppet försvann. År 1965 förstatligades rådhusrätterna. I början av 1970-talet trädde även den nya underrättsreformen i kraft. Häradsrätterna och rådhusrätterna försvann och ersattes av tingsrätter. Tingshusbyggnadsskyldigheten upphörde vid samma tidpunkt. Göteborgs tingsrätt bildades 1971 och inhystes i den tidigare rådhusbyggnaden.⁴

Göteborgs tingsrätt är än idag inhyst i det gamla rådhuset vid Gustav Adolfs torg. Tingsrätten har dock fler lokaler i närheten av torget. År 1993 invigdes till exempel den byggnad (i hörnet

¹ Almquist s. 418.

² Lönnroth, 1981, s. 14.

³ ”De allmänna domstolarna i Göteborg”, 1994, s. 19ff; Fredberg, 1977, s. 475-482; Lampers, 1939 s. 9ff. Öhnander, 1987, s. 14ff.

⁴ Göteborgs tingsrätts domkrets omfattade 1971 området för Göteborgs kommun (SFS 1970:615). År 1974 tillkom även området för Öckerö kommun (SFS 1970:615 och 1973:740).

Postgatan-Smedjegatan) där tvistemålsavdelningen nu finns. Den administrativa enheten fick nya lokaler på Köpmansgatan 1995. Här finns emellertid inga sessions-salar eller dylikt.

Litteratur

- Ahlenius, H.**, Ur Göteborgs rådhus historia, // *G.H.T.* 13.6.1925
- Almqvist, Helge**, *Göteborgs historia. Grundläggningen och de första hundra åren.* Del I och II. Göteborg, 1935
- Antologia Gothoburgensis**, Göteborg genom tiderna. Göteborg, 1953
- Asplund, Erik Gunnar**; Det nya rådhuset, // *Göteborgs rådhus. Om- och tillbyggnad 1935 -1937*, Göteborg: Rådhusbyggnadskommittén 1938.
- Asplund, Erik Gunnar**, Göteborgs rådhus, // *Byggmästaren*_nr 18/1939
- Asplund: 1885-1940**; Stockholm: Arkitekturmuseet och Arkitektur Förlag, 1985. Katalog till Arkitekturmuseets jubileumsutställning 1985.
- Attman, Artur m.fl.**, Göteborgs stadsfullmäktige 1863-1964
- Baekström, Arvid**, *Göteborgs byggnadshistoria före 1814.* Stockholm : Nordiska museet, 1923
- Baekström, B.**, Ombyggnaden av rådhuset, // *G.H.T.* 9.1.1926
- Borrie, J.**, Göteborgs magistrat och rådhusrätt samt tillhörande verk. Särtryck ur "Göteborgs jubileumspublikationer 1923"
- Byggnadsminnen 1961-1978**: Förteckning över byggnadsminnen enligt lagen den 9 december 1960 (nr 690). Stockholm: Riksantikvarieämbetet och Liber Förlag, 1981
- Byggnadsminnen 1978-1988**: Förteckning över nya byggnadsminnen 1 juli 1978- 31 december 1988 enligt lagen den 9 december 1960, nr 690. Stockholm: Riksantikvarieämbetet, 1989
- Caldenby, Claes & Hultin, Olof.**, *Asplund*, Stockholm: Arkitektur Förlag AB, 1985.
- De allmänna domstolarna i Göteborg**, temanummer; Red: Janita Frödén, Jönköping: Domstolsverket, november 1994
- Dymling, Stig**, Det första rådhuset, // *G.H.T.* 30.8.1958
- Ekström, Yngve**, Borgmästareporträtt i Göteborgs rådhus, *G.P.* 10 och 17.6.1939
- Ericson, Sigfrid**, Bidrag till lösning av Göteborgs rådhusfråga. Rådhuset, s. 21-24
- Fahl, Magnus**, Göteborgs stadsfullmäktige 1863-1964 II s. 507-515
- Fredberg, C.R.A.**, *Det gamla Göteborg: Lokalhistoriska skildringar och kulturdrag*, Del 2. Lund: Walter Ekstrand bokförlag, 1977.
- Fredlund, Björn**, E.G.Asplunds om- och tillbyggnad Göteborgs rådhus, // *Göteborg Förr och Nu*, Göteborgs hembygdsförbunds skriftserie VI, Göteborg: 1970.
- Fröding, H.**, Berättelser ur Göteborgs äldsta historia. Göteborg : Göteborg, 1908
- Fröding, H.**, Berättelser ur Göteborgs historia under envåldshistorien. Göteborg : Göteborg, 1908
- Fröding, H.**, Berättelser ur Göteborgs historia under frihetstiden. Göteborg : Göteborg, 1908
- Fröding, H.**, Berättelser ur Göteborgs historia under Gustavianska tiden. Kap. VIII s. 95-103 och kap. XIV s. 142-151
- Fröding, H.**, Berättelser ur Göteborgs historia under nyare tiden. Göteborg : Göteborg, 1908
- Gad, Charlotte**; Göteborgs nya tingsrätt - Strikt och värdig, // *Bygg & Fastighetsutveckling* nr 3/93, s 188-192
- Granberg, P.A.**, *Staden Göteborgs Historia och Beskrifning*, Stockholm, 1815
- Göteborg: Kulturmiljöer av riksintresse.** Göteborg: Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, 1992.
- Göteborgs tingsrätt**: 3 hus i centrum, Göteborgs tingsrätt/ Domstolsverket, Göteborgs stad, Skanska AB, produktion: Propaganda AB, u.å.
- Historisk statistisk beskrifning öfver Göteborg.** Göteborg, 1860
- Holmberg, A.**, *Bohusläns historia och beskrifning.* - 3 vol. - Uddevalla, 1979. - Faks. av 1867 års upplaga
- Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse i Göteborg**: Inventering utförd vid Byggnadsminneskontoret, Göteborgs Historiska Museum. Göteborg: u.å. (efter 1968). Stencilerad upplaga.
- Lampers, Sven**; Rådhusets historia, // *Göteborgs rådhus. Om- och tillbyggnad 1935 -1937*, Göteborg: Rådhusbyggnadskommittén 1938.

- Lindström, F. (red) Lundgren, I.** - Stockholm, 1953. *Sockenstämmoprotokoll. Från Sockenstämma till Storkommun* : Göteborgs och Bohus län
- Lönnroth, Gudrun** *Från rådhus och fattigstuga till Traktören och Scandinavium* Göteborg 1981,
- Malinowski, Ewa & Schultz, Solveig**, *Ny puts på gammal fasad: Fasadrenovering av Göteborgs rådhus*, Stockholm: Statens råd för byggnadsforskning, 1982, Rapport T16:1982
- Myrström, L.**, "Domböckerna berättar". - I: *Bohusläningen* 17-6, 19-6, 22-6, 28-6, 30-6, 1982
- Nordenskjöld, Olof**, Ur *Göteborgs burggrevars historia*, *Tidskrift för Göteborgs tjänstemän* 1945:10
- Rådhusets om- och tillbyggnad:** av Erik Gunnar Asplund; broschyr av Caroline Losman, Per-Göran Hillinge och Peter Rung, CTH/A, u.å.
- Strömbom, Sixten;** Forsknigar på platsen för det forna Nya Lödöse (1915-1918): Stadskrönika, grävningsberättelse, fyndkatalog. Göteborg: 1924. Skrifter utgivna till Göteborgs stads trehundraårsjubileum genom jubileumsutställningens publikationskommitté, del 5
- Strömbom, Sixten;** Gustaf Adolfs torg och Rådhuset i Göteborg: En studie över torgbildens historia, utarbetad på uppdrag av beredningen för Gustaf Adolfs torgs ordnande. Göteborg: 1917.
- Sundbärg, Gunnar**, Hur tillbyggnaden till Göteborgs rådhus projekterades, // *G.H.T.* 16.3.1944 och 17.3.1944
- Swedish Bibliografy of Urban History:** A Selections of Books and Articles Published up to 1992, *Studier i stads och kommunhistoria* 10, Editor Lars Nilsson, Stockholm: Stads och kommunhistoriska institutet 1994
- Waern, Rasmus;** *Tävlingarnas tid: Arkitektävlingarnas betydelse i borgerlighetens Sverige.* Akademisk avhandling framlagd vid Chalmers tekniska högskola 1996, Stockholm: Arkitektur Förlag, Arkitektmuseets skriftserie n:r 5, 1996.
- Wirsin, Ingrid;** Runt hjältekonungen. // *Göteborgarnas hus*, Göteborg: Higabgruppen, 1996.
- Åhrén, Uno**, Tillbyggnaden av Göteborgs rådhus, // *Form* nr 34/1938, s. 213-219
- Öhnander, Bengt**, *Göteborg berättar: En stadsvandring med Gustav II Adolf.* Göteborg: Tre Böckers Förlag AB, 1987.